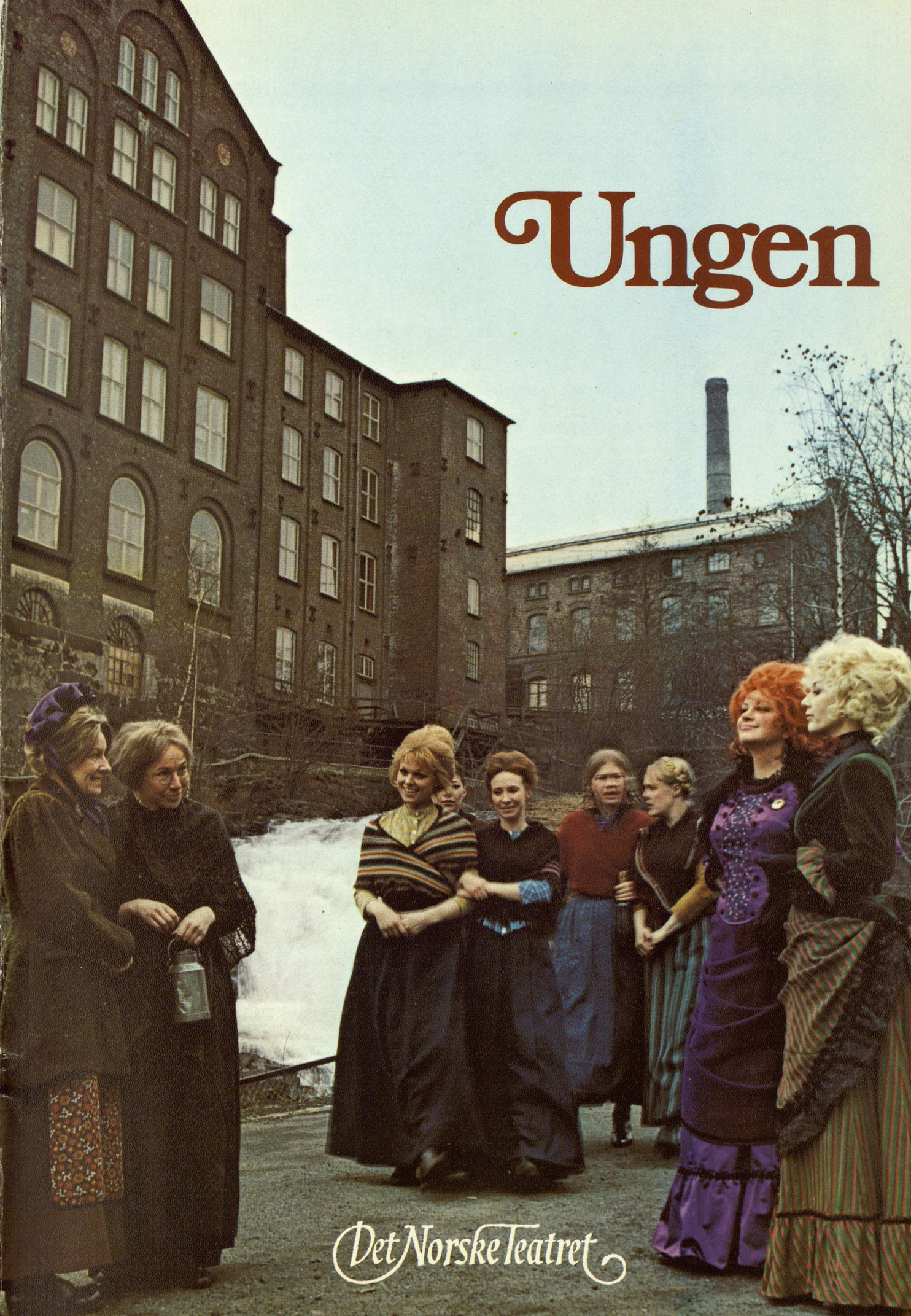

Ungen

Det Norske Teatret

ORIGINALINNSPILLINGEN FRA FORESTILLINGEN

PLATEN FÅR DE HOS
DERES MUSIKKFORHANDLER.

Produksjon og Distribusjon polydor 2382 026 (LP 4)

OSKAR BRAATEN-BIOGRAFI

1881 — Oskar Braaten blir fødd den 25. november. Mor hans, Marie, var husmannsjente frå Ullensaker, og faren, Hans Oskar Haakensen, blekkslager og innfødd Sagene-gut. Faren var ei altfor uroleg sjel til å bli bufast i Sandakervegen, og emigrerte våren 1881 til Amerika. Mora sat såleis att åleine med dottera Hanna og — skulle det vise seg — sonen Oskar. Mora arbeidde på Graahs Veveri, og i barneåra budde familien først på eit lite kammers i Sandakervegen 12,

Braaten utanfor Sandakervn. 12.

eit lite og gammalt trehus. Seinare flytta dei til «Hjemmet», ein av dei store gråbeingårdane det fanst mange av i strøket.

1888 — Oskar blir skriven inn på Sagene skole — ein relativt moderne skole, med den kjende lærebokforfattaren og skolemannen cand.theol. Immanuel Flood som overlærer.

1891 — I desember månad blir Oskar sjuk og må leggjast inn på sjukehus. Han blir liggjande til slutten av januar, og heilt fram til august 1892 bur han i rekonvalesensheimen på Bleikøya. I skoletida arbeidde Oskar som så mange andre av barna med å frakte matspann frå t. d. «Hjemmet» ned til kvilepausen på fabrikkane — langt frå alle nådde å gå heim og ete. Teknikken vart framifrå etter kvart, dei flinkaste greidde åtte-ti spann på ein tur!

1896 — Om våren blir Oskar utskriven frå skolen som ein av dei beste i klassa si. Med dette sluttar òg Braatens regulære skolegang. Han får arbeid som visargut i eit boktrykkeri, men arbeidet blir for tungt for ein veik liten gut, han måtte m. a. dra ei handpresse.

Den 6. juni dette året blir ein merkedag. Da byrjar Oskar som visargut hos Bertrand Jensen, kalla «hovedstadens banebrytende antikvarbokhandler og landsmålsforlegger».

Jensen vart tidleg merksam på at visarguten hans hadde uvanleg stor interesse for det skrivne ordet, og tok seg særskilt av han. Jensen stod i sentrum for eit interessant miljø, og gjennom arbeidet hos han møtte Braaten fleire av dei fremste landsmålsdiktarane i tida — Garborg, Rasmus Løland, Ivar Mortensson Egnund, Hans Seland, Rasmus Steinsvik og Per Sivle. Inspirert av dette miljøet, og framfor alt av Rasmus Løland, valde Braaten landsmålet som si uttrykksform da han byrja skrive for alvor.

1903 — Dette er året da Braaten får gitt ut den første novella si, «Dømd!». Den er skriven på landsmål og vart prenta i «Symra». Han hadde alt lenge freista skrive, vers, forteljingar og skodespel. Versa var vel gjerne inspirerte av dei religiøse songane han kjende gjennom mora, forteljingane av dei populære skillingsbøkene t. d. om Ole Høiland, og skodespela av dei amatørframsyningane han hadde sett på scenen til Nordre Arbeiderforening.

I åra frå 1905 fram til 1910 skreiv Braaten tre «Spelstykke for ungdomslag», «Du heimen min —», «Dei kvinnfolki» og «Arv».

1909 — Braaten tek ei viktig avgjerd: han sluttar i antikvariatet, han vil freiste seg som forfattar på heiltid. Han får seld noveller til «Morgenposten» og til «Den 17de Mai», men finn likevel snart ut at det ikke nyttar å livberge seg som ukjent landsmålsforfattar i hovudstaden. Han tek seg arbeid i tidsskriftet «Kring-sjaa», men det går inn etter kort tid. Etter nokre arbeidslause månader finn vi han i «Den 17de Mai» — og der vart han verande frå tid til anna gjennom fleire år.

Trulova, saman med si Nanna.

1910 — Dette er eit verkeleg merkeår: Braaten giftar seg i april med si Nanna, som han hadde kjent lenge. Ho var fiolinistinne, og hadde arbeid om kveldane på kaféar og på teater. Det var likevel ikkje mykje dei hadde å greie seg med den første tida, men dei var sparsame, og unge og optimistiske. Optimismen fekk same året eit grunnlag — Braaten fekk ut den første boka si. Han sende opphavleg manuskriptet til Aschehoug, som fann novellene lovande, men meinte dei trong meir arbeid før dei vart prenta. Olaf Norli meinte derimot det var bra slik det var, og så kom «Kring fabrikk — Skildringar fraa ein utkant av Kristiania». Dermed hadde noko nytt kome inn i norsk litteratur, arbeidaren hadde fått sin diktar.

1911 — Braaten var produktiv, og skodespelet «Ungen» vart gitt ut. Året etter følgde skodespelet «Stor-Anders». Braaten held seg til det han kjenner i diktinga si — miljøet er det han sjølv voks opp i, menneska han skildrar har drag frå menneske han har kjent. Ofte finn ein den farause sonen og mora i sentrum for interessa, ein situasjon han kjende frå seg sjølv.

1912 — Braaten blir sjølv far — sonen Bjørn blir fødd.

1913 — Bøkene følgjer tett på einannan — vi får novellesamlingane «Lilje Gunda» og året etter «Sorgenfri». Framleis skriv Braaten på landsmål, men Kristiania-dialekten byrjar bryte gjennom.

Som ung og lovande forfattar er Braaten aktiv i fleire foreningar. Han er medlem i det nynorske Bokmannslaget, der Sven Moren er formann, og blir innblanda i den såkalla stipendiestriden. Han sit òg i styret for den nydanna Norske Dramatikeres Forening. Hausten 1912 vart lutlaget Det Norske Teatret skipa, og Braaten var sterkt knytt til teatret frå starten av og livet ut. «Ungen» hadde rett nok urpremière på Nationaltheatret, men «Stor-Anders» var andre opningsframsyninga til det nystarta teatret. Braaten var varmann til det første styret, seinare var han litterær rådgjevar, styremedlem, teatersjef, instruktør og dramaturg.

Hausten 1912 fekk Braaten sitt første stipend, Statens forfatterstipend på 1000 kroner, og i 1913 reiste han for første gong utanlands, saman med kone og barn. Dei drog til Danmark, men Braaten var heimekjær, han trivdest best heime i Kristiania, og turen gjekk ganske snart heimover. Vennen Tore Ørjasæter fekk

han same året med seg til Skjåk, men reaksjonen var den same, det hasta med å kome heim att.

1914 — Likevel kom han på ei stor utanlandsreise. Hausten 1913 fekk han Henrichsens legat på 2000 kroner, og i januar 1914 gjekk ferda til Roma saman med familien. Sjølve byen vart han skuffa over, men folkelivet rundt Peterskyrkja fann han interessant!

1915 — Braaten seier no farvel til landsmålet; med skodespelet «Borgen» går han over til Kristiania-mål, og skiftar samstundes forlag frå Norli til Aschehoug. Skodespelet vekte oppsikt, socialdemokratane meiner Braaten er altfor snill med arbeidsgjevarane, med kapitalistane. Sjølv sagt var Braatens sympati her som elles hos arbeidarane — men mange av arbeidarforarane hadde han lite til overs for, og det var dei han var ute etter i «Borgen».

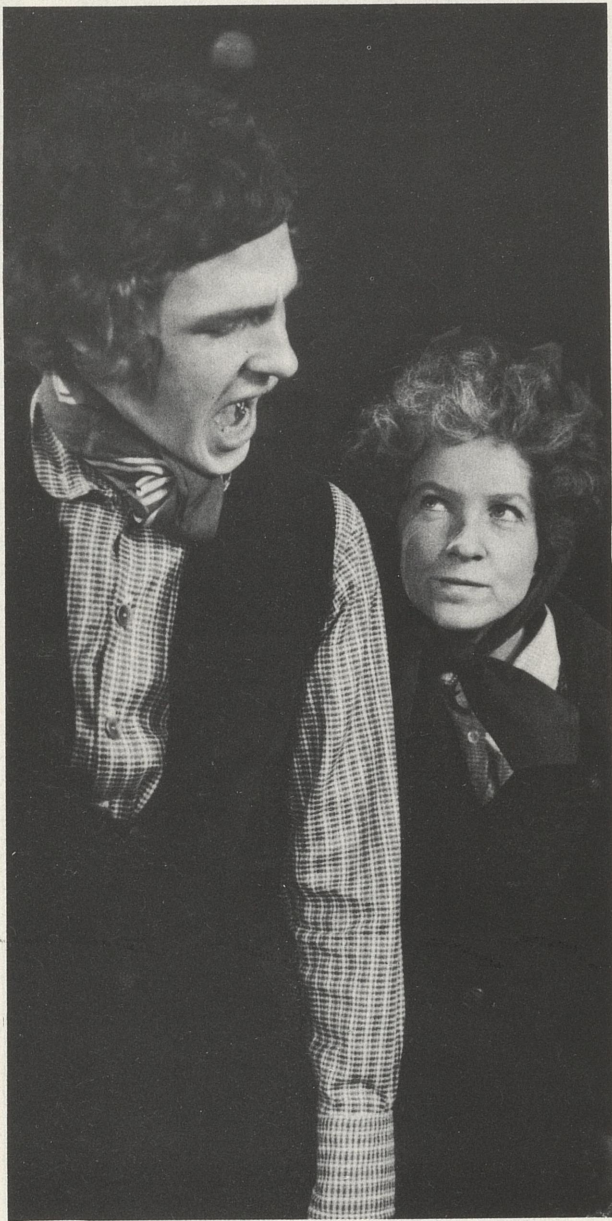
1916 — Novellesamlinga «Mens hjulene staar» kom ut. Språket var lokal-farga riksmål, og landsmålsfolket gjekk til åtak for fråfallet. Braaten tok til motmæle — og stridsøksa vart gravlagd. Samstundes fekk Braaten meir ros hos kritikarane, og han byrja kjenne seg sikker nok i si eiga verd til å våge ein roman.

Oskar Braaten kring 1915.

1917 — Braatens første roman heiter «Kammerset», året etter følgjer «Bak høkerens disk» og i 1919 kjemmeisterstykket hans, «Ulvehiet». Boka får skryt av alle kritikarane, og det finst ikkje lenger tvil om at Braaten har vunne seg ein plass på parnasset så vel som i folks hjarte. I 1920 følgjer ei vidareføring av «Ulvehiet» — «Mathilde». «Bams» som kom i 1921, fortel om ein visediktar, men er elles frå same miljøet.

1918 — Dottera Berit vart fødd.

1922 — Braaten vende attende til novelleforma med samlinga «Tapte slag» — og ei av desse novellene, «Beseiret» (seinare kalla «Overgivelse»), har ofte blitt utropt til Braatens beste.

1924 — I romanen «Oppover» er Braaten tilbake i barndomsgata, i Sandakervegen.

Braaten meinte sjølv at han ikkje var nokon foreiningsmann. Likevel vart han vald inn på styre nær sagt overalt. Andre gongen han vitja Forfatterforeningen vart han vald inn i styret! I 1922 rykte han opp til viseformann, og det var han i seks år — fem av dei saman med Arnulf Øverland som formann. Kan hende var det fordi han verka så gjennom heiderleg at han fekk tillitsverv støtt og stadig. I 1926 vart han forfattarane sin representant i Kringkastingselskapets programråd, og han vart ein trufast gjest i studio, der han las sine eigne noveller. Han hadde tidlegare vore på fleire turnéar saman med Edvard Drabløs og lese sine eigne ting, så han vanta ikkje røynslar som opplesar.

1925 — Den aller største suksessen blant dei mange suksessane til Braaten kom dette året — «Den store barnedåpen». Opphavleg hadde han skrive historia som ei novelle, i 1918, men i 1924 dramatiserte han novella og urpremièren var også denne gongen på Nationalteatret. Alt den første sesongen stod stykket på plakaten 82 gonger, og det gjekk fort vidare oppover! Takk vere den enorme suksessen med «Den store barnedåpen» fekk familien Braaten for første gong ein nokonlunde ordna økonomi.

Det vart likevel tid til ein roman dette året òg, «Tribunen», som byggjer vidare der «Oppover» slutta.

1927 — Skodespelet «Godvakker-Maren» er stort sett ei dramatisering av «Bak høkerens disk», og byggjer på livshistoria til Braatens eiga mor. «Godvakker-Maren» vart skrive på nynorsk særskilt for Det Norske Teatret — som nemnt arbeidde Braaten på teatret i ymse funksjonar gjennom heile tiåret, mest som litterær konsulent, men òg som styremedlem.

1928 — Braaten hadde mange gode venner i forfattarkrinsar, — vi nemner Kristofer Uppdal, Olav Duun, Johan Falkberget, og på ein særskild plass, Sven Moren. Sommaren 1928 leigde Braaten hos Sven Moren i Mora nokre veker, og for første gong fann han ein stad borte frå heimen der han trivdest. Han kjøpte seg tomt og

Saman med diktarvennene Sven Moren og Johan Falkberget.

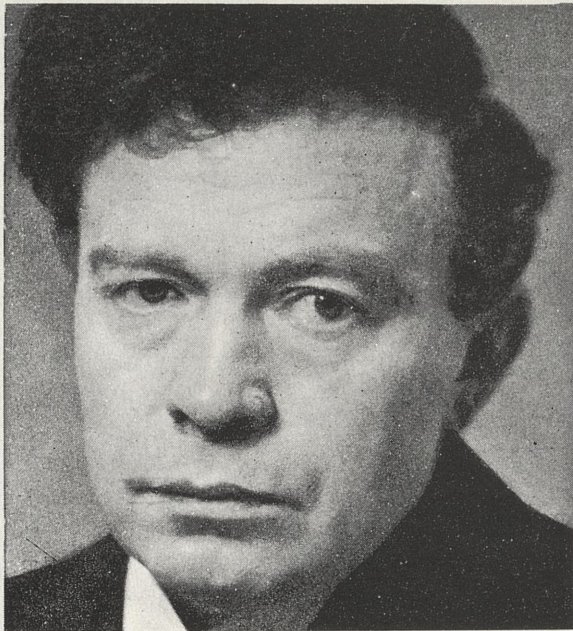
bygde hytte, og reiste til Trysil så ofte han kunne i åra frametter.

1930 — Nationalteatret hadde premièren på eit nytt Braaten-stykke, «Bra mennesker». Same hausten kom ei ny novellesamling, »I godt selskap». Året etter kom «Prinsesse Terese», ein roman — og den neste boka vart òg ein roman, «Masken», som kom i 1933. Her er handlinga for ein gongs skuld lagd utanfor byen, til Kolbotn, der familien Braaten budde i fleire år.

1934 — Om hausten tok Braaten over sjefsstolen på Det Norske Teatret. Teatret hadde da tilhaldsstad i Bøndernes Hus, etter å ha blitt sagt opp på Centralteatret, der det hadde hatt hus sidan 1931. Det første stykket som vart sett opp i Braatens sjefstid, var Tarjei Vesaas' «Ultimatum». Braatens hjarte låg nettopp hos den nynorske dramatikken, og han freista halde eit høgt nivå. Men det var ikkje like lett alltid, og han likte seg heller dårleg i sjefsstolen. I 1936 let han med glede Knut Hergel ta over som sjef, og vende attende til arbeidet som dramaturg. Han gjorde fleire oppsetjingar som instruktør, mellom anna «Ungen» og seinare Gorkis «Nattasylet». Tidlegare hadde han m. a. sett i scene «Barnedåpen» og Hans Falladas «Unge mann, kva no?». Fleire av Braatens skodespel vart filma. Den første var «Den store barnedåpen», som kom alt i 1931. «Bra mennesker» følgde i 1937, og «Ungen» i 1938, basert på Braatens eiga oppsetjing på teatret. Filmane vart store suksessar og gjekk for utselte hus.

«Ungen» blir film i 1938 — Braaten saman med Eva Sletto og Signe Ramberg.

Det siste biletet av Braaten.

1937 — «Fugleburet», som kom ut dette året, vart den siste romanen Braaten gav ut. Året før hadde Stortinget vedteke å gi han diktarlønn. Familien budde nå i Stensgata — men barna hadde blitt vaksne. Bjørn hadde teke filologisk embetseksamen og gifta seg, og Berit gifta seg i Trysil. Dit reiste òg Braaten sjølv oftare og oftare, og han bygde om hytta si til vinterbustad, slik at han kunne slå seg ned der for godt med tida. Men så langt kom det aldri.

1939 — På veg heim til Trysil frå eit stemne på Sagatun på Hamar mista Braaten livet i ei bilulykke. Fru Braaten var òg med i bilen, men overlevde. Sommaren 1961 fekk Braaten si byste i Oslo — ved Beyerbrua, der han så ofte stod og venta på mor si.

(Byggjer på Aage Lind: Oskar Braaten)

Braaten på Beyerbrua.

BRAATEN SETT AV TEIKNARAR

Teatersjef Halfdan Christensen: «Jeg skal gjerne adoptere den «Ungen» Deres jeg, Braaten, jeg tror den vil gjøre seg bra paa Nationaltheatret.» — «Hvepsen» 1911.

Braaten med blått auge etter ein aviskamp.

Målhøvdingane går til åtak på den fråfalne Braaten.

PÅ ANDRE SI'A ELVA

På andre si'a elva kan du tru dom har'e flott.
Kullørt glass i entre-dør'n, og ringesnor i blått.
Og du må'kke tru dom kommer for å kikke hvem det er,
dom har andre tel å kikke for seg der.
Du neies inn i sallongen av «pigen» — det er meg.
Jeg kikker etter herskapet, å dom har gjort ta' seg.
Og mens jeg flyr rundt og kikker for å se at alt er væl,
så står du tebars i sallongen og kikker for deg sjæl:
Plysjpongonger og dammaskdusker,
broderier og palmebusker.
Skilderi'r med skuter,
sofa'n full 'ta puter.
Er så flusst med snåle ting, du få'kke satt dæ ner,
og du ser
sjesselonger med øreklapper,
garrdinbretter med rysjekapper.
Dom har så mye greier,
dom veit'ke å dom eier.
På andre si'a elva er'e himmerik.
Må jammen væra greit å ha det slik.

**EIN LITEN PRAT
MED MANUS-
FORFATTAREN —
HARALD
TUSBERG**

Når ein ser på livshistoria til Harald Tusberg, må ein spørje seg sjølv om det verkeleg er mogleg for ein mann å gjere så mykje rart på så kort tid. Sjølv kallar han seg ein kreativ nomade, ein underhaldningssigøynar. Der- som han absolutt må ha ein yrkestittel, må det bli idémann innan massemedia, flirer han!

— Korleis har vegen vore fram til manusfor- fattar for norskproduserte musikkspel?

— Det heile byrja smått med studentrevyar i Bergen. Eg var faktisk registrert tannlege- student ein gong! Eg møtte sølvsagt aldri til ein einaste forelesning. Eg var innom tanken på ei karriére i det militære òg — men av to onde vel ein det tredje, og det vart seilasan med «Christian Radich», som resulterte i «Windjammer»-filmen. Livet er som eit bil- jardspel — den eine kula treffer den andre som treffer den tredje Etter «Windjam- mer» følgde fem år i USA, der vi hadde en- gasjement på nattklubbar og spela inn plater. Eg studerte dramaturgi ved Yale University.

— Yale er da det fremste i USA når det gjeld undervisning i teaterfag, er det ikkje?

— Jo, eg var heldig der! Så eigentleg er det først nå eg har byrja stelle med det eg er utdanna for — å skrive seriøst for teat- ret. Men eg har så mange latterbobler i meg at eg alltid må le — kan ikkje slå meg til ro med noko.

Etter opphaldet i Statane vart det eitt år i Australia — kollega Svein Erik Libæk frå «Windjammer» vart verande der, men eg rei- ste heim til ei rolle i filmen «Et øye på hver finger», har faktisk spela i to filmar! Elles held eg meg helst bak kulissene.

— For folk flest her til lands er likevel TV det medium ein først tenkjer på i samband med deg?

— Tja, eg har vore med sidan Fjernsynet starta, så det er vel ikkje så underleg. Fjernsynet er det medium der ein kan gjere alt. Eg har freista arbeide med så ulike pro- gramformer som mogleg, eg vil ikkje kon- sentrere meg om ei form. Eg gjorde krimi- nalserien «Taxi» saman med André Bjerke. Henki Kolstad spela hovudrolla. Saman med

Harald Heide Steen jr. gjorde eg den komi- ske serien «Kunden har alltid rett», det var der Rolv Wesenlund for første gong dukka opp! Komiske seriar vart det nå elles fleire av — «Skjemtegauken» og «Smil til det skjulte kamera». Og så har eg okkulte interesser — og det må det vere fleire som har. André og eg i «Streiftog i grenseland» drukna i brev — i dag fekk vi tre, og serien slutta for eitt og eit halvt år sidan! Elles har eg vore med i ei rad Nordvisjonsprogram, men det blir aldri ditt eige på same måten.

Underleg korleis alle ting heng saman — den første stoppen på ferda med «Christian Ra- dich» var Madeira, og det har sidan blitt fri- staden min. Der tenkjer eg best, og der skriv eg. Dei siste åra har eg vendt attende dit kvart år — det er der musikkspela tek form, når eg ligg i sola med ein longdrink i handa (må ikkje seie det høgt så Egil Monn-Iversen høyrer det!). Må få inn litt propaganda for den gamle skuta — eg er glad for at arbei- det for å ta vare på «Christian Radich» nå blir sett på som ei verkeleg oppgåve — dei fle- ste frå turen den gongen er med, Lasse Kol- stad er formann i foreininga, og som presi- dent har vi fått H K H kronprins Harald. Sjølv er eg viseformann.

Du kan seie det er merkeleg det ikkje har blitt teater før, men eg har gjort så mykje rart — var moromann i radio saman med Tore Ryen og skreiv for Chat Noir. Eigentleg er so- ga mi identisk med Askeladden og dei gode hjelparane — eg har møtt dei rette menne- ska på dei rette tidspunkta: Lasse på «Wind- jammer», Rolv i TV, og da Erik Diesen og eg hadde «lommeoperettene» våre, treffe eg Egil Monn-Iversen. Og Harald Heide Steen jr. — vi var Fjernsynets Knoll og Tott i byrjinga! Vi hadde jamvel spalte i eit hverande vekeblad — Kanal H — men etter eitt år hadde dei fått nok av oss, eller kanskje for lite av oss — vi var aldri flinke med deadlines!

— Men «Bør» var altså det første teaterma- nuset ditt, «Ungen» blir det andre. Kva driv du på med nå?

— Eg dyrkar dei historiske interessene mine, med ein serie om Tordenskiold, som eg skriv saman med Tancred Ibsen. Eg vart så glad i trøndarane medan eg jobba med «Bør»! Det har alltid vore slik med meg — «jack of all trades, master of none», har aldri gjort noko «fullt og helt», berre «stykkevis og delt». Kanskje dette med å skrive for teatret er noko ein burde konsentrere seg meir om . .

— Og kva blir det neste?

— Haha, det veit Egil og eg — men det veit ingen andre!

**EIN LITEN
PRAT MED
KOMPONISTEN —
EGIL MONN-
IVERSEN**

Egil Monn-Iversen er eit omgrep her i landet — tilsynelatande har han ein finger med i alt mogleg, frå filmproduksjon til Kulturrådet. Men først og fremst er han musikar, og vi trur vi har rett om vi seier at det som ligg hjartet hans aller nærmast, er teatermusikken, og da særleg musikkspælet, som vi no kallar det på Det Norske Teatret.

Musikkutdanninga hans er grundig — han har studert ved Konservatoriet og hos private lærarar, mellom anna hos Robert Levin, Sverre Bergh, Hugo Kramm og Rolf Holger. Og produktiv har han vore, meir enn 30 filmar har han skrive musikk til — vi nemner «Line», «Operasjon Løvsprett», «Vildanden», «Før frostnettene», «Brent jord», «Mannen som ikke kunne le» — dertil kjem svensk, dansk, tysk og amerikansk film.

Utruleg? Jada, men det er meir, mykje meir. Han var ein av dei yngste direktørane i Chat Noirs lange og ærerike historie, og skreiv musikken til ei lang rad revyar. Og som teaterkomponist har han laga musikken til «Much ado about nothing», «Tordenshow» og «Høne Pøne» på Oslo Nye Teater. Da «Teatret vårt» opna det første norske regionteatret i Møre og Romsdal med Shakespeares «Tvillingene» var musikken av Egil Monn-Iversen. Og på Det

Norske Teatret altså «Bør Børson jr.» — før nå «Ungen».

Og som om ikkje dette var nok: Han har arrangert og orkestrert musikken til m. a. «Annie Get Your Gun», «Can-Can», «Kiss Me Kate», «Cabaret», «Flaggermusen», «Czardasfyrstinnen», «Spelemann på taket», «My fair lady» og «Folk og røvere i Kardemomme by»!

Etter kvart har da og dei rette instansane freista vise kor stor pris ein set på innsatsen hans: han fekk kritikarprisen for filmmusikken til «Line», Det Norske Teatret har heidra han med Hulda Garborgs minnepris, han har fått Aamodt-statuetten, og da «Spellemannsprisen» nyleg vart innstifta, fekk «Bør Børson jr.»-plata **sin** pris!

Lista kunne vi halde fram med side opp og side ned, men eigentleg er det nå «Ungen» vi interesserer oss for. Og når dukka idéen om eit musikkspel basert på Braatens skodespel først opp?

— Eg har arbeidd med musikken til «Ungen» lenge, 3—4 år i alle høve. Da eg kjende meg vaksen nok til å freiste meg som musicalkomponist, var det «Ungen» eg byrja med. «Bør Børson jr.» kom innimellom.

— Mange synest kan hende det er rart at ein tek eit etablert skodespel og lagar musikkspel av det. Kva seier du til slike innvendingar?

— Noko av teatrets eigenart er at det heile tida er nyskapande. Ingen spør kvifor vi spelar «Peer Gynt» annleis i dag enn da Ibsen og Grieg levde. Trongen til å fornye seg er der heile tida, trongen til å skape noko nytt på gammal grunn. Kvifor skulle vi ikkje freiste å presentere ein god tekst i eit nytt formspråk? Vi har ikkje endra på Braaten, vi har tilført han noko meir — musikken.

— I «Bør» nytta du gammaldansen som eit slags arbeidsgrunnlag for musikken din. Når det gjeld «Ungen», har skillingsvisene vore inspirasjonskjelde, ikkje sant?

— Det stemmer. Slik musical-forma har utvikla seg, blir musikken ein integrert del av framsyninga, ikkje berre lausrivne nummer. Song- og dansenummer skal føre handlinga vidare — og musikken må følgjeleg springe ut av det miljøet handlinga er lagd til. Braaten sjølv kjende mange av Kristianas beste skillingsvisemakarar frå si tid som lagergut på trykkeri og forlag. Alf Prøysen sa ein gong: «Skillingsvisen er almuens opera», og han har rett. Du finn dei same ingrediensane baa stader — ei som oftast sentimental og banal forteljing, med kjærleik, svik, tidleg død og andre tragediar, fortalt til musikk. Begge formene tek sikte på å setje kjenslene i sving — «almuen» fekk si oppleving gjennom visene, borgarskapet gjekk på opera.

Men eg har sjølv sagt arbeidd vidare frå dette grunnlaget. Du kan ikkje berre ta ei skillingsvise og putte den inn i handlinga. Dessutan ville berre skillingsviser bli ulideleg keisamt å lytte til i fleire timar. Det er mykje ein skal ta omsyn til — variasjon i melodiføring, harmonikk og rytmikk — men utgangspunktet er altså skillingsvisestilen.

— Du nemnde utviklinga innanfor musical-forma — kan du seie litt meir om det?

— Kall det nå musikkspel, så vi får vekk det ordet musical. Nettopp ved det ordet heng det att noko odiøst frå denne teaterforma sin barndom. I 30- og 40-åra var det jo slik at musikken i ein musical var ei rad slagenummer, som kunne høyre heime i kva stykke som helst, som ikkje åtte særskilte kjenneteikn

av noko slag. Det snudde med «Oklahoma!», der var for første gong musikken integrert i heilskapen. Sidan har det gått vidare i retning av det Wagner kalla «Gesamttheater», det totale teater. Musikken har meir og meir blitt teatermusikk, du høyrer med ein gong skilnaden på «West Side Story», «Spelemann på taket», «Mannen frå La Mancha», og «Zorba», for berre å ta døme frå Det Norske i seinare tid. Etter mi meining er dette ei riktig utvikling. Frå ein musikalsk synsstad har forma etter kvart blitt meir krevjande og meir interessant.

— Følgjer fleire norske musikkspel etter desse?

— Det vil eg ikkje seie noko om i dag! Men det ser ut som om det er i ferd med å vekse fram ei spesifikt norsk form når det gjeld musikkteater. På ein måte kan du seie dette representerer ein ny innfallsvinkel til norsk litteratur. Dette er noko som ligg i tida — det skal bli spennande å sjå kvar vi er om 10 år! Du har same tendensen på Operaen — sjå på «Anne Pedersdotter» og «Et fjelleventyr». Det er kanskje uttrykk for ein slags vaksen nasjonalisme.

Elles må eg understreke at vi her på teatret trong dei siste ti åra for å kome så langt at vi kunne skape noko sjølv innanfor denne forma. No meiner eg å forstå kva for funksjon musikken skal ha i framsyninga, framfor alt at den er underordna heilskapen. Eg hugsar med gru ein fiasko på Centralteatret i min ungdom — den kom fordi vi ganske enkelt ikkje kunne nok!

Men det er spennande å arbeide med musikkteater, alt er mogleg — og så får vi sjå kva for veg utviklinga tek.

JULIUS

Julius —
Å er'u hen, Julius?
J'har liggi våken og vridd me',
jeg kan'kke få fridd me'
fra'n Julius.

Julius —
den rundbrenner'n Julius.
«Det ække verdt det,» si'r alle,
«å svimle og falle
for'n Julius.»

Han har et hav uta' jenter
som sitter og venter
til det ska' passe han.
Et lite knips med e' finger,
så ser'u dem springer
som katter uten skam.

Julius —
jeg hater deg, Julius!
Du er e' bukk etter kvinnfolk,
vårs hugærne kvinnfolk
som datt for'n Julius.

Julius —
et blaff, og så var'e sluss.
Du var en såpeglatt rakker
som lurte ei stakkar
umulius.

Julius —
Jeg ramla for'n nesegrus.
Og han benøtta seg a' meg
te løsta hass ga seg,
gjør' Julius.

Så bare dro'n på da'n
t'ei anna i sta'en
og levd' i sus og dus.
Han slo se' ner hos ei megge —
sku kaldkvælt dom begge,
og særli' Julius.

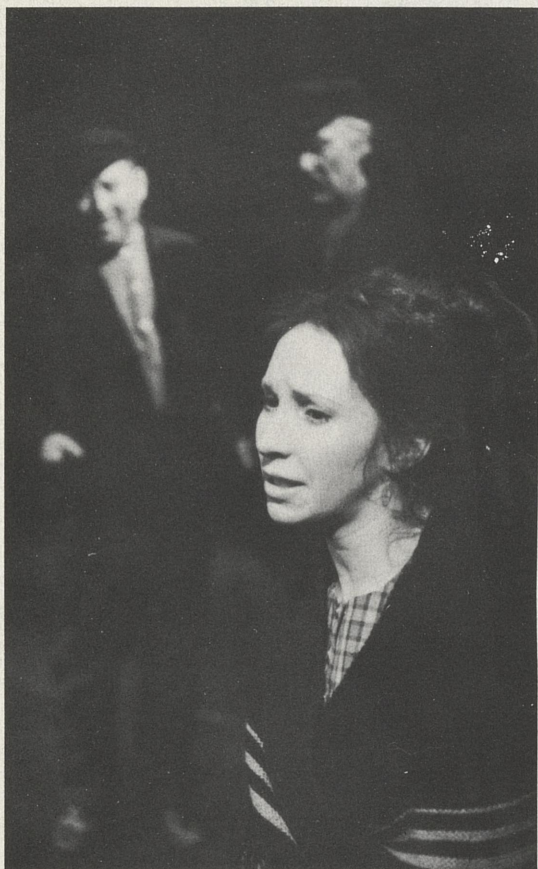
Julius —
den snørrhåvne Julius.
Du er e' svøpe for piker,
du lover og sviker,
det gjør du, Julius!

Julius —
dom sier «Gløm Julius».
D'er bare, jeg få'kke lært det.
Det svir sånn i hjertet.
Jeg elsker Julius!

SONG- OG DANSENUMMER

Første akt :

FORSPEL og BALLADEN OM RANDI LIBANON

(Krestoffer, Engebret, gatemusikantar)

LØRDAGSKVELD og MASKINJENTENE

(Ensemblet)

JULIUS

(Milja)

PÅ ANDRE SI'A ELVA

(Hønse—Lovisa, ensemblet)

BALLADE

(Krestoffer, Engebret)

SMÅFOLK

(Hønse—Lovisa, Krestna)

Å ER'E DU HAR, PETRINA?

(Milja, Petrina)

HALLELUJA—PETRA

(Sersjant—Petra, ensemblet)

SMÅFOLK

(Reprise)

ÅFFER SER'U'N IKKE INN I ØYA?

(Hønse—Lovisa, Milja)

Andre akt:

LØRDAGSKVELD og NØKKELEN

(Gurina Neger, ensemblet)

FRI!

— (Julius, ensemblet)

HU ER MORA TIL VÅRS ALLE

(Hønse—Lovisa, ensemblet)

DET KAN DOM HA FOR MEG

(Petrina, ensemblet)

ET ENSOMT LIV

(Krestoffer, Engebret)

DRØMMEN OM MORRADA'N

(Hønse—Lovisa)

VI SYNGI HAR EI VISE

(Ensemblet)

FRI!

Visst er i'et hjul som triller,
Møter jeg kvinnfolkgriller,
smetter jeg fort en annen vei.
Har jeg tel sprit i kaffen,
gir jeg vel blanke blaffen —
jeg triller dit det passer meg.

Er fri —
er fri!

Ingen får meg i kne,
dom få'kke tjort meg ne'.

Fri —
er fri!

Som fisken på åpne hav
svømmer jeg alle garn forbi —
ut i det fri.

Alle:

Den kar'n er glatt og rundt, ja,
han spretter fort nok unna.
Renner av ste' og er så lur.

Julius:

Treffer jeg no'n som knusler,
tar jeg min hatt og rusler.
Ingen får denna kar'n i bur.

Alle:

Er fri,
er fri!

Kutter ut slit og kjas,
kjerring og ungemas.

Fri —
er fri.

Han spøtter på væla og
han triller problemene forbi!
Visst er han fri.

Un

Musikkspel av Harald Tus

fritt etter O

Milja	BRITT LANGLIE
Petrina	KIRSTI KOLSTAD
Julius	BJØRN SKAGESTAD
Lagreta, mor hans	ÅSTA VOSS
Krestoffer, nattevakt	CARSTEN BYHRING
Engebret, nattevakt	HARALD HEIDE STEEN
Hønse-Lovisa	SØLVI WANG
Krestna	INGEBJØRG SEM
Sersjant-Petra	SIDSEL RYEN
Olina	INGER-LISE WESTBY
Alvilde	LINDA TØRKLEP
Georgine	MARIT KOLBRÆK
Doktoren	FRIMANN FALCK CLAUSEN
Gurina Neger	ANITA RUMMELHOFF
Olaves	DAG SANDVIK
Elias	MAGNE LINDHOLM
Fabrikkarbeidarar	SVEIN TINDBERG KJELL STEEN
Dansarar:	MARIA MONSEN ROBØLE KJERSTI ALVEBERG WENCHE LUND TOVE EDWARDS KARI LAILA THORSEN MAIN KRISTOFFERSEN SVENN BERGLUND LEIF BJØRNESETH JON BERLE RUNAR BORGE ROY LINDQUIST

gen

berg og Egil Monn-Iversen,
skar Braaten

Regi:
Koreografi:
Scenografi:
Kostyme:
Musikalsk leiding:
Repetitørar:

BARTHOLD HALLE
ROLF DALENG
ARNE VALENTIN
RANDI SKAHJEM
EGIL MONN-IVERSEN
TOR HULTIN/EINAR IVERSEN

Rekvisittmakar:
Parykkmakar:
Inspisient:
Inspisientassistent:
Sufflørar:
Rekvisitør:

EGIL AARUM
DORO WALSTAD
REIDAR JAMVOLD
SIMEN REVOLD
BERIT SCHJELDERUP/TONE ASTRUP
FINN KIRKEBY

I orkestret: TREBLÅSARAR: Karl Enge, Rolf

Malm, Rolf Nøddelund. MESSINGBLÅSA-

RAR: Bernt Steen, Christian Beck,

Kjell Haugen. STRYKARAR:

Arne Monn-Iversen, Jan Ulf

Jacobsen, Harald Skogrand,

Geoffrey Gotch, Normann

Beijer. DIVERSE INSTRUMENT:

John Svendsen, Svein Christiansen,

Svein Johann Ose, Einar Iversen,

Sture Janson.

DET KAN DOM HA FOR MEG

Tidlig om morran, så tar jeg meg ti',
kikker på dom som må beinfly forbi.
Skrukkete kvinnfolk i utgamle klær,
finns ikke ei jeg vil bytte med der.
Gider jeg, tar jeg en øl eller to.
Gider jeg ikke, så går jeg til ro.
Ei er gift fattig, og få er gift rik'.
Meininga er vel det skal værre slik.
Noen har likevel huse sitt på stang,
tenker litt lenger enn nesa er lang.
Mannfolk stikker fra'ræ.
Ikke vil dom ha'ræ.
Dermed må en kjase,
fyke rundt og mase,
lenka til e' jobb — med ei unge på fang.
Det kan dom ha for meg.
Jeg blåser langt —
i Kristiania kan skje så mangt.
Det ække snakk om mer
enn bruke hue' sitt,
så har en mer enn nok til både datt og ditt.

Ja, gjør som Petrina,
vær frank og fri.
Hu kutter slit og alskens fanteri.
Hu b'øver ikke henga
i no'n klokkestreng.
Hu har det godt nok i
si lune seng.

AKERSELVEN

Det har vore gitt ut ei mengd bøker med skildringar av Kristiania og livet der til ymse tider. Ei av desse heiter heilt enkelt «Kristiania», og kom ut i tjuåra. Fleire kjende Oslo-forfattarar skreiv essay til denne samlinga, og ein av dei var Oskar Braaten. **Hans** essay heitte — sjølv sagt, hadde vi nesten sagt! — «Akerselven». Og det han her skreiv, er på eit vis ei kjærleikserklæring til elva og folket som budde attmed elva. Vi skulle gjerne ha trykt opp heile essayet, men vi får nøye oss med dei utdraga som fortel om Beyerbrua og folk på Sagene!

— Du kjære Akerselv! Du er ikke av dem man synger om eller digter vers til! Der sitter ingen poet og drømmer ved dine bredder. Aldrig har nogen vaaget aa nævne at du seiler avsted «rolig og majestætisk». Endnu er ingen sjæl kommen paa en slik vending som at du «kaster dig kaat og vild utover stupene i skinnende fosser». De aner ikke det, ser du, at du har likesaa mange fosser som mange av disse romantiske fille-elvene oppi dalene. De har aldrig staaet paa Beierbrua de, ser du, og set dig i hvit skumsprøit. Har aldrig ofret en tanke paa hvordan du ser ut, naar du seiler ut fra mor din, «den fagre Maridal», ren og frisk som ei ungjente. Det er bare ett av dine ansigter de kjender. De har bare set dig der du trøtt og tung og seig driver ut i fjorden, grøn og rød og blaa efter farvene fra fabrikkene, stinn av søle og gurme fra kloakkene. Og saa trækker de paa akslene og sier æsj! Sier æsj til dig, den nyttigste og mest arbeidssomme elv i hele Norge.

Mange broer fører over Akerselven. Øverst har vi Treschows bro («Træskobrua») en stille og fredelig bro som fører fra Sandaker over til Bjølsen. Her færdes faa mennesker og her ruller sjelden et lass. Men broen nedenfor, den flotte Bentsebroen, er straks nærmere færdselen. Her klinger sporvogn (Sagene Ring) og her ruller tunge lastebiler. Ovenfor broen ligger Bentse-bruk og Lilleborg fabriker og Bjølsen valsemølle og flere. Nedenfor har vi Myrens mekaniske verksted og Brown Boveri. Bro nummer tre ovenfra er Beierbrua, som jeg skulde ha lyst til aa kalde fabrikkjentenes bro. Den som vil se litt av livet utenfor boulevardene, bør stille sig op paa denne broen ved seks-tiden en morgen. Han vil faa se et kapitel av det daglige slit som han sent vil glemme. Nedover fra Sandakerveien med alle sine sidegater, og opover Thorvald Meyers gate fra Grünerløkka, kommer hastende mennesker paa sin vei mot «Graah» eller «Hjula». Det er mest kvinder, kvinder fra 15—16 aars alderen til 60—70 aar. De ældste er tidligst ute, de kommer besindig gaaende med sin niste under armen, de er vaakne og fuldt restituerte efter nattens korte søvn. Men de unge! I sidste liten kommer de, de er øre av søvn, de er graa av træthet. **En** har ikke faat tid til aa snøre igjen støvlene sine. Lissene slænger hende om føttene der hun springer. En anden har ikke faat sat op haaret for dagen, og hun løper og hoster med hændene oppe i haaret,

Frå «Østkantutstillingen» i 20-åra. Fotograf var Nanna Broch.

og med munden spækket av haarnaaler. Det gjælder om aa være inde før porten stænger. Det er snøtt de har tid til aa nikke til en ven eller en veninde. Og smilet vaakner ikke i deres ansigt før senere paa dagen. — Jo, det er interessant aa staa her en morgen naar de driver forbi i tætte flokker. Men for dem som skynder sig er det ikke fuldt saa interessant. For dem er en slik morgen ingen oplevelse for livet. Dag ut og dag ind er det det samme kap-spranget i sidste liten. De sliter sig gjennom dyp sne de svarte vintermorgenene, de smaaspringer for aa komme tidsnok indenfor murene de deilige sommermorgenene, naar solen er paa optur og forgjætter om en herlig dag. Sol eller mørke, det er dem likegyldig. Det er bare en eneste ting i verden som interesserer dem: Klokka.

Menneskene ved Akerselven!

Jeg kjender dem ikke alle, jeg kjender ikke saa meget til Fjerdingen og Vaterlands beboere at jeg kan skrive om **dem**. Jeg har set ungene huske sig i baatene, jeg har set kjærringene staa paa fire paa de skrøpelige baatbyggene og vaske sit hvite tøy i den skidne strøm, og jeg har set mandfolkene staa langs bredden om vaarkveldene og tjære sine elskede snekker. Ja, **det** har jeg set. Men de av Akerselvns mennesker **jeg** kjender, det er menneskene fra fabrikkene oppe ved Sagene, og det er derfor jeg vil be Dem umake Dem en tur op til Beierbrua igjen. Vi kommer opover Thorvald Meyers gate og svinger tilvenstre mot broen. Og vi stanser der og læner os mot dens jernstakit og ser os litt om. Mot syd ligger «byen» under en blaagraa røktaake. Trefoldighetskirken skjæve kuppel hæver sig æsende tilveirs som en fylt gasballon. Mot sydvest kneiser Gamle Akers rolige, vakre kirketaarn, og mot sydøst Pauluskirkens. Flere kirketaarn ser vi ikke tydelig, men en mangfoldighet av fabrikkpiper peker mot himlen. Slanke og vakre som minaretter.

Utsikt frå Beyerbrua sist i 1860-åra. Fotograf var student Erichsen.

Jeg vil nævne nogen av fabrikkene for Dem. Den svarte bygningen der nede i dalen er «Sømmen» — hesteskofabrikken. Nedenfor ligger Foss bryggeri. **Der** har vi Akerselvans maskinverksted, **der** Ringnes bryggeri, **der** Vøiens nye væveri, **der** «Graah», **der** «Hjula». Fossen ovenfor os durer og summer. Ensformig, monotont. Her vi staar kan vi se hvordan skummet vælter sig ned i den grønblaa elven. Det koker og det fræser. Og grønhvite søiler slænges ustanselig mot dæmningene. Men nedenfor dæmningene glir elven stille og lydløs.

Akerselven kløver Sagene i 2 deler. Den østre halvdelen har Sandakerveien til hovedgate, og da jeg er fra **den** siden, er det rimelig at denne delen staar for mig som det egentlige, det **rigtige** Sagene. Den vestre del (hvor forresten baade kirken og arbeidersamfundet ligger) benævnes av os foragtelig «den andre sia». Men det kan jo godt hælde at **den** siden er den viktigste likevel, dersom man skal være ærlig. —

For aa komme til Maridalsveien maa vi op en brat bakke, Løkkegaardsbakken. Paa toppen av den har vi tilhøire en arbeiderbolig for Hjulas arbeidere, tilvenstre en gammel koselig kristianiagaard «Løkkegaarden». I denne gaarden bodde Thomas P. Krag en tid. Denne underlige gaarden med de store, lavloftede, stille stuene med pust fra svundne tider, var netop noget for hans «sære» smak. —

Maridalsveien kroker sig nu videre opover, og paa hver side er den pyntet med et lite graat, skjævt hus. Gamle hus bebodd av skikkelige, strævsomme arbeidsfolk. Arbeidsfolk hvis forældre og bedsteforældre bodde her da stuene var nye. Arbeidsfolk som sjelden kommer sig længer end indenfor fabrikkportene.

Men det er tryggest at vi holder os til den «rigtige» siden av elven, at vi ser litt paa Sandakerveien. Straks ovenfor broen har vi Sagenes skole og Sagenes folkebad. Et styk-

ke længer oppe ligger en vældig kaserne og soler sig paa hjørnet av en stille tvergate. Jeg kjender denne bygningen godt, den er mig en kjær bygning, jeg har kaldt den ved mange navn. Jeg har kaldt den «Dronninga» og «Borgen» og «Slottet». Men dens **rette** navn er «Hjemmet», med sterk «t» i enden. Hvorfor den heter saa, vet ingen. Men **at** den heter saa, vet alle. Spør efter «Hjemmet», De vil ikke bli vist feil. —

Naa ja. Dette er selvfølgelig ikke den eneste kaserne. Gate efter gate er fulde av dem. Holsts gate, Østgaards gate, Thorshauggaten, Vogts gate, Rosenlundsgaten, og hvad de heter alle. Tre à fire etager høie, graa og kolde for fremmede, men fulde av al verdens glæder for den som er vokset op indenfor deres murer, ligger de klemt ind til hverandre i tætte rækker. Nummer 2, 4, 6, 8 paa den ene siden av gaten, nummer 1, 3, 5, 7 paa den andre, port efter port, vindu ved vindu.

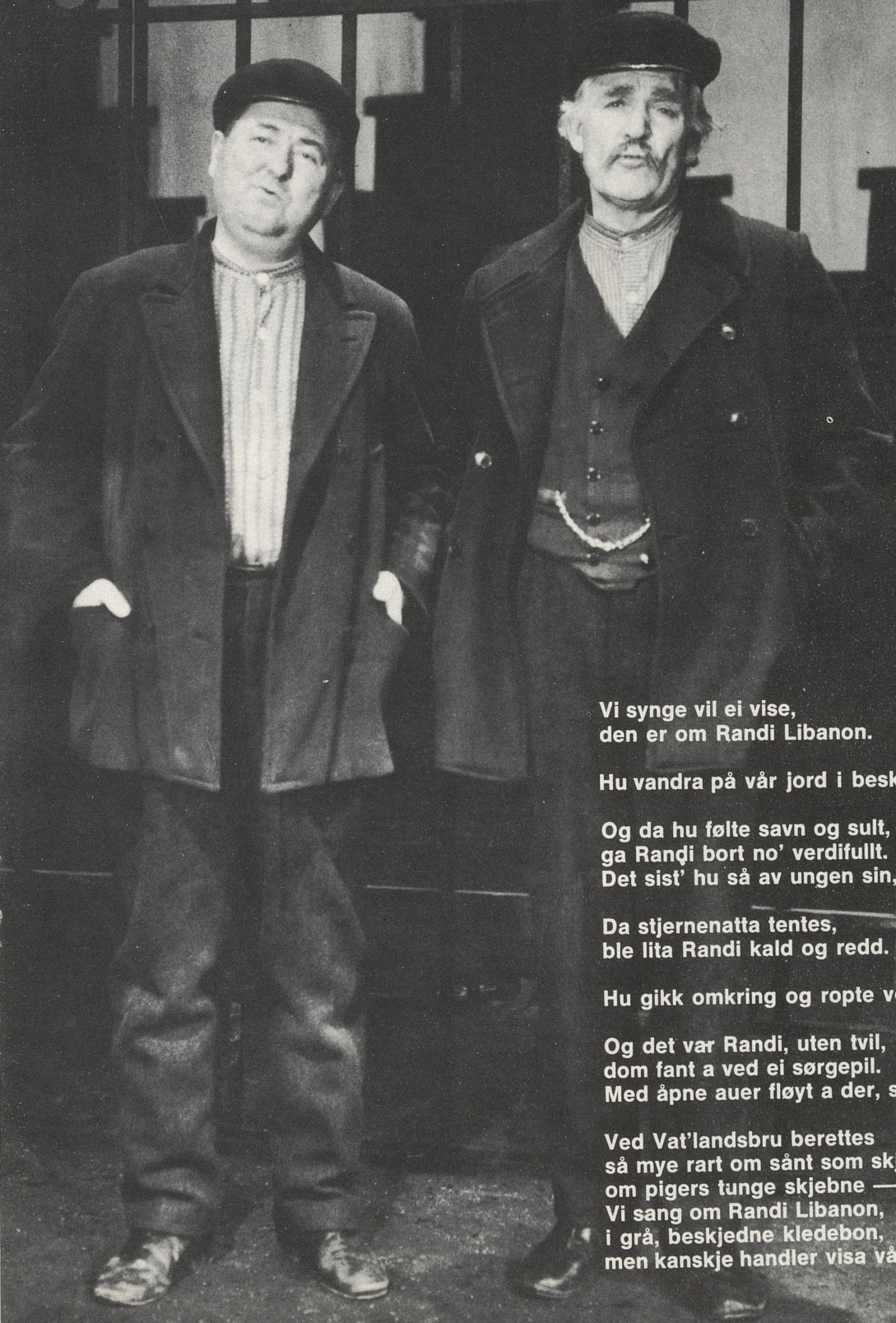
Men Sandakerveien bugter sig gemytlig opover. Den har god tid. **Den** er ikke hensynsløs, **den** buser ikke like paa for aa komme fort frem. Blid og gemytlig snor den sig mellem de smaa husene og havene. Den ligger godslig og velvillig og bader sig i sommerens sol, og den fryder sig over ungene som ligger i dens graa støv og roter. Og om vinteren naar kjælker og ski glir paa dens hvite sne, er den riktig i sit ess. Gudskjelov for at de skraalende taterungene endnu kan velte sig og rulle sig nedover dens ufarlige bakker uten aa behøve aa være ræd for overkjørsler og andre ulykker. Hva bryr **den** sig om at den snart er avsat som hovedvei? Det er da ikke slik stas aa ha de tunge møllehjulene fra Bjølsen ramlende over sig dagen lang, for ikke aa nævne de digre vognene fra Nydalen, og alle graastens-doningene. Og den elektriske sporvognen — kjære, la bare den unge jyplingen, Vogts gate, plages med det levenet. En gammel gate lyster ikke paa slik staak og kiming og ramling. Godnatt!

Og Sandakerveien la sig til hvile mellom sine kjære, smaa træhus. Og slik har den ligget længe. Og slik ligger den idag.

Men i dens smaa koselige hus og i «konkurrentenes» vældige kaserne, der bor fabrikkenes mennesker.

.....

Naar jeg tænker paa fabrikkfolkene, da er det mest fabrikkenes kvinder jeg ser for mig. En mandlig fabrikkarbeider forekommer mig liksom ikke saa ægte. Han kan være formand paa et væveri eller spinderi nogen aar, han kan være lagerarbeider eller pakker eller farver eller almindelig sjauer og dagarbeider. Men han kan skifte plads dersom han er misfornøiet, han kan begynde paa «Sømmen», paa bryggeriet, paa tobaksfabriken, paa maskinverkstedet. Han er ikke bundet til maskinen, han væver ikke, han spinder ikke, han er til aa flytte paa. Men fabrikkjenta hun staar plantet fast ved sin maskine. Ved **sin** maskine. En ægte fabrikkjente begynder slitet naar hun er 15—16 aar. Hendes mor underviser

Vi synge vil ei vise,
den er om Randi Libanon.

Hu vandra på vår jord i beskjedne kledebon.

Og da hu følte savn og sult,
ga Randi bort no' verdifullt.
Det sist' hu så av ungen sin, det var ei lubben hånd.

Da stjernena tentes,
ble lita Randi kald og redd.

Hu gikk omkring og ropte ved Akerselvas breidd.

Og det var Randi, uten tvil,
dom fant a ved ei sørgepil.
Med åpne auer fløyt a der, så ynkeligen kledd.

Ved Vat'landsbru berettes
så mye rart om sånt som skjer,
om pigers tunge skjebne — vi sier ikke mer.
Vi sang om Randi Libanon,
i grå, beskjedne kledebon,
men kanskje handler visa vår om enda noen fler.

hende, hendes mor ægger hendes ærgjerrighet. Den unge jenten assisterer som «bakjente» nogen aar, til hun opnaar aa bli betrodd sin egen maskine. Og naar hun har faatt **den** — vel, da staar hun der. Den ægte fabrikjenten forlater aldri sin maskine, hun lærer aa forstaa alle dens nykker og luner, hun lærer sig til aa drive den saa ingen har drevet den slik før hende. Jo, hun har det moro om kveldene efter klokken 6, hun kan forelske sig, hun kan ta «fast følge» og hun kan gifte sig. Men fabrikjente er hun likefuldt om hendes stue fyldes av smaa, fabrikjente er hun til barnene lægger hende i kisten. Og gud naade den som vil kalde hende for frue eller madam. — Aa nei, jeg har vel ikke gjort saa mye gæli at jeg ikke kan faa gaa for ei skikkelig fabrikjente! Det skulde bare mangle at dere skulde ta fra mig **den** æra ogsaa!

Frå «Østkantutstillingen» i 20-åra. Fotograf var Nanna Broch.

Fabrikjentene blir ofte haanet. Især de unge. Som rimelig er. Deres mote er ikke alltid fra idag. Naar damene nedi byen gaar med trangete skjorter, da ler fabrikjentene av dem et par aar. Men saa begynner de aa ta efter. Og naar «damene» saa omsider har slængt fra sig tøndebaandene, da spaserer fabrikjentene i dem med smaa, forsigtige skridt. Naar «damene» gaar med en vældig «walk» i haaret, da flirer fabrikjentene under pandeluggen. Men naar **de** endelig bekvemmer sig til aa gjemme walken under sit haar, da har byens damer frisert sig á la Cleo de Merode. Og de ler av fabrikjentene, som rimelig kan være. Og fabrikjentene ler igjen. — Fabrikjentene er usædelige! griner byens damer. Kjære, der fødes da saa mange uegte barn i fabrikkstrøkene! Min mening er at en fabrikjente i almindelighet ikke tænker større over begrepene sædelighet og usædelighet. Hun eier et legeme, som andre unge kvinder, hun eier kanskje en likesaa stor trang til kjærlighet og hengivelse som hendes lykkeligere søstre. Men forholdene er jo ofte saa vanskelige for hende. Hun blir glad i en gut, de forlover, sig, de gifter sig, alt gaar bra. Men hun tænker desværre ikke **altid** paa kirken under sin elskov, og det **hænder** at det gaar galt. Hendes sjæl blir ikke tilrakkert for det. Hun er i almindelighet ikke mer bedærvet naar hun ligger paa «stiftelsen» med den vesle i armen, end naar hun sat i kirken paa konfirmasjonssøndagen. **Endda**

vanskeligere blir det jo aa leve, efter at den vesle er kommet, dyrere blir det, evig mas nat og dag blir det. Men ikke slik aa forstaa at hun **krøsser**, dersom han Alexander vil vri sig unda. Hun har jo sin maskine og sin ukeløn! Kommer han Alexander igjen, naa saa er det bra, kommer en anden, ja saa gaar **det** ogsaa, og kommer ingen — kjære, er jeg ikke istand til aa fø ungen min sjøl! Jeg sætter ind ei krone paa bankboka hans hver eneste uke, og jeg skal nok sørge for at han kommer sig fram i verda! —

.....

Det er stilt i fabrikkarbeidernes bydel om dagen. Nogen barn leker i gaardsrum og i gatens rendestener, en melkevogn stanser utenfor melkebutikken, eller en ølvogn fra bryggeriet. Men ellers er gatene fredelige og tomme. Bare ved morgen og ved middag og ved kveld

Smalgangen på Vaterland, mellom Lakkegata og Akerselva.

fyldes de. Av folk som flyer. Enten mot fabrikkportene. Eller hjem til det fattige bordet. Men barnene leker i gaardsrum og rendestener.

De mødre som eier den lykke at de kan være sammen med sine barn dagen lang, som kan faa lov aa værne og stelle om dem og holde øie med dem, de kan vel vanskelig sætte sig ind i hvordan den gifte fabrikkarbeidersken har det.

Hun og manden maa gaa fra sine barn hver morgen før klokken seks. Barnene sover. Moren skjærer brød til dem, har fløte i koppen til dem, lægger etpar pinder i komfjuren, saa kaffekjelen kan holde sig varm en stund utover. Hun breder over dem naar hun gaar, hun kysser dem, hun nikker mot dem før hun lukker døren efter sig, **hun forlater dem**. For mange timer. Men naar hun staar nede ved sin spindstol eller sin væv og lar tankerne gaa — da er det stuen eller kammeret hun atter ser foran sig. Vaakner unge tidsnok til skolen, tru? Passer de paa aa faa sig litt mat? Ser de over leksene sine? Vasker de sig saa de ser ut som folk? — Og de som endnu ikke er begyndt paa skolen, passer de sig for varmen? Eller for vognene paa gata? Eller for elva? — Den mindste var saa svett i dag tidlig, skulde han være sjuk, mon? Aa, gud give at klokka snart var ett, saa jeg kunde flye hjem og se til dom ei lita stønn!

Dag efter dag gaar slik. I evig ængstelse, i

evig uro. En uro som ikke gir sig før moren kan lægge sig med barnene om kvelden og holde armene beskyttende over dem en kort, fattig nat.

Men angsten er oftest unødig. Barnene lærer tidlig aa ta sig i vare. De vet at de er overlatt til sig selv, at de har bare sig selv aa stole paa. Og naar saa mor kommer stormende hjem paa sin korte middagsvisit, møter de hende gjerne utenfor porten. Mama! roper de. Og moren smiler. Men smilet leker aldrig længe om hendes mund.

Fabrikarbeidernes barn blir tidlig voksne. —

.

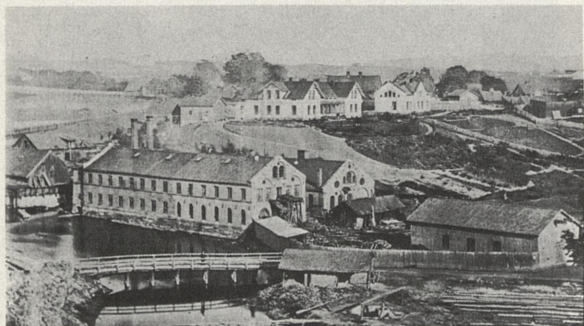
Fabrikarbeidernes fortjeneste har alltid været snau. Da jeg var gut, tjente mændene 12—15 kr. uken, og «jentene» 8—9. Nu er lønnen selvfølgelig adskillig større, men at der blir noget tilovers naar kjøbmanden og «agenten»¹⁾ og husværtten har faat sit, det hænder ikke. Men ikke slik aa forstaa at de taper motet. I vaarknipen, naar den ene lange helgen følger i hælene paa den andre og stjæler mange dagers fortjeneste, da kan jo en og anden miste motet. Men de sturer aldri længe. Blaas! sier de. Vi skal nok rette os op igjen! Til sommeren skal vi sandelig ta en deifig ferie paa landet!

— Naa. Den deilige ferien paa landet blir det sjelden noget av. Men de faar «rettet sig op». De faar gjerne rettet sig op saapas at de blir nogenlunde gjældfrie naar det lakker mot jul. Og saa begynner de lange helgene igjen. —

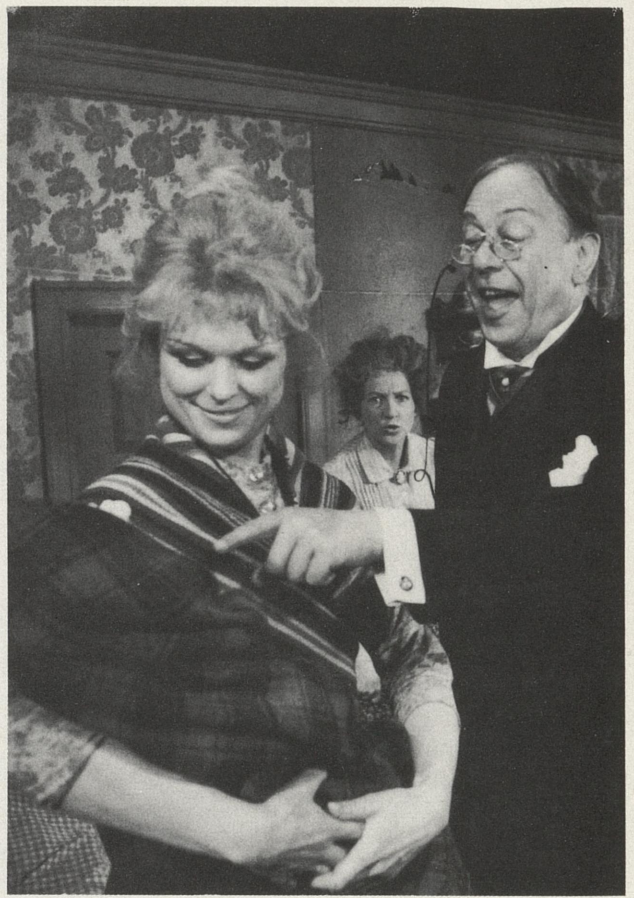
— — — Akerselven er en foragtet elv. Men strævsommere og flittigere elv findes ikke i Norge!

Fabrikarbeiderne ved Akerselven er heller ikke agtet som de skulde. Men strævsommere og flittigere folk findes ikke i verden!

¹⁾ «Agenten» — han som gaar rundt i husene og sætter ut klær paa avbetaling.

Myrens mekaniske verksted, omlag 1870. Bak fabriken ser vi garden til verkseigaren.

OLE A. SIMENSEN og KIRSTI KOLSTAD
alttrnerer i rollene som Julius og Petrina.

Johs. A. Dale har i si bok «Nynorsk dramatikk i hundre år» (Det Norske Samlaget 1964) vidd eit av kapitla til Braaten og dei fremste skodespela hans. Nedanfor følgjer innleiinga til kapitlet.

OSKAR BRAATEN

fekk etter kvart stor teaterrøynsle; han var i eit par bolkar litterær rådgivar ved Det Norske Teatret, var dramaturg der 1933—34 og 1937—39, teatersjef 1934—36, og sette om og la til rettes ei heil rad skodespel for dette teatret. Av dei fem skodespela hans som vart framførte der, var fire skrivne med tanke på nett dette teatret.

Menneska hos Braaten er ikkje innflyttarar, anna nokre få, det er ikkje noko tvidrag i dei mellom barndoms- og ungdomsminne frå ei bygd og opplevingar frå vaksne år i byen. Dei bur og har butt i leigegardar på Oslo austkant, og har sine røter der. Dei beste av dei er utan sosial mindreverdskjensle. Det fins ein og annan jålebukk med kvitsnippdraumar blant dei, men han blir før eller seinare til spott. Kjem det ein prest eller dokter, så er det på besøk, dei hører ikkje heime i den sociale gruppa, som er fast avgrensa. Dei beste medlemmene av den er berarar av ein tolleg fastbygd etikk, som er Braatens eigen. Gjennom den framstillinga han gir av slike menneske og motpolane deira, blir han **moralist**. Normene vik av frå dei vanlege borgarlege. Morskjærleik er ei like høgverdig

Frå «Ungen» på Den Nationale Scene i 1913, med Doris Johannessen som Milja og Karl Bergmann som Julius.

Frå «Ungen» på Trondhjems Nationale Scene i 1920. Slik såg «Afrika» ut der, med Betzy og Karl Holter som Milja og Julius til høgre i biletet.

kjensle anten det er ei gift eller ugift kvinne som eig henne; kjærleiken mellom mann og kvinne er ei like stor lyskjelde anten ein prest eller byfut har bokført forholdet mellom dei to eller ikkje. Men **opprørsk** er ikkje Braaten. Han har ikkje noko imot at vanlege luthersk-evangeliske spelereglar blir følgde. Ein unge bør bli døypt etter skikken i kyrkja; men in-

Betzy og Karl Holter har flytta til Kristiania — her «Ungen» på Det Norske Teatret i 1922. Vi er framleis i «Afrika» — Karl Holter på ein stol til venstre, Henny Skjønberg som Hønse-Lovisa midt på biletet, Betzy Holter ytst til høgre.

gen prestejustis, takk! Heller ikkje sosialt opprør finn ein hos han, og klassestriden spelar ei lita rolle i skodespela hans. Ingen stad står ein hard arbeidsherre mot bitre lønns-slavar. Berre litt godmælt knurring kan ein høre frå arbeidsfolket. Dei Braaten vanvørder, er menneska med kalde hjerte, kvar han finn dei. Og så dei ansvarslause. Og bløff-arane. Dei han held av, er dei menneske-kjærlege og omsutsfulle, dei mildt forstå-ande og tilgivande, ei Hønse-Lovisa, ein klok-kar Evensen. Han kan bli idyllisk, ja sentimental, men ikkje søt, og sjeldan melodra-matisk.

Ungen blir kalla «folkeliiv i fire akter». Mil-jøet er «Hønserøret» ved Beyerbrua, der den hjertensgode Hønse-Lovisa tar seg av fa-brikkjentene og spedbarna deira, og skjen-kestua «Afrika», der Gurina Neger styrer med myndig munn, skaffar øl til dei tørste og dans til dei gledehungrige, men held unna den illkyndte Petrine, som berre skipar vondt om-kring seg. Hovudpersonen er eigentleg den unge og vakre Milja. Ho er berar av Braa-tens vilje med stykket, som er den å forkyn-ne at morskjærleiken er ei udrepande, men òg ei ukrenkeleg makt, også om det er ei ugift fabrikkjente som hyser han. Hønse-Lovisa, Vårherres varamann på Sagene, er så velmeinande god at ho ikkje eingong skyr milde eller noko grovare løgner når det gjeld å hjelpe retten fram. Hos henne og i «Afri-ka» ferdas elles menn og kvinner, unge og gamle. Alle har fått sine karakteriserande

«Ungen» stod på spelplanen på Nationaltheatret i 1932, med Tore Segelcke (til venstre) som Milja, August Oddvar som Julius og Aase Bye som Petrina.

Braatens eiga oppsetjing av «Ungen» på Det Norske Teatret i 1938. Eva Sletto fekk sitt gjennombrøt i rolla som Milja — her ser vi henne saman med Henny Skjønberg som Hønse-Lovisa og Tove Bryn som Petrina.

Då stykket vart sett opp att i 1942, hadde Tordis Maurstad teke over rolla Petrina. Her ser vi henne i armene til Julius — Harald Heide Steen i baa oppsetjingane — medan Milja vender seg bort.

drag. Dokteren derimot, som kjem utifrå, har vorti ein sjablon; uvilje mot typen og truleg skort på kjenskap har gjort han slik. Han representerer den teoretiserande vankunna om kva ei ugift mor først og fremst treng til.

Braaten hadde eit fint øyre for ordleggingane i Sagene-målet, så replikkane blir naturlege og munnrette. Og han forstår å gi dei ei tilkvesst form. Da Sersjant-Petra har sett Milja fare opp gjennom gata med ein bylt på armen og spør Hønse-Lovisa kva ho bar på, kva som gjorde henne så glad, får ho til svar: «Ho bar paa synda si, gjenta mi.» Braaten fekk kritikk for at han let Oslo-folk tale nynorsk. Det kunne vere ei viss meining i kritikken så lenge han galdt den tingen at «Ungen» i si første form var på nynorsk normalmål, men innvendinga vart heilt urettkommen etter at Braaten hadde ført dialogen over til Oslo-mål.

24. april 1913 hadde «Ungen» premiere på Nationaltheatret, overført til Oslo-mål, anna replikkane til dokteren. Med målføringa på scenen synes det ha gått så som så. Hulda Garborg skreiv i dagboka si: «Sproget var en Skandale nærmest. Bortskjæmt Rixmaal var det nærmere end nogetslags Landsmaal. . . . Stykkets greie Landsmaal havde alle kunnet snakke.» Men kritikken hennar er nok altfor summarisk. Andre hevda at somme av skodespelarane greidde Oslo-målet godt eller iallfall bra: Mette Bull som Milja, August Oddvar som Julius, Ragna Wettergreen som Petrina, Agnethe Schibsted Hansson som Gurina Neger, Johan Løvaas og Hauk Aabel scm nattvaktene. I det heile vart framføringa ein suksess, stykket greip publikum.

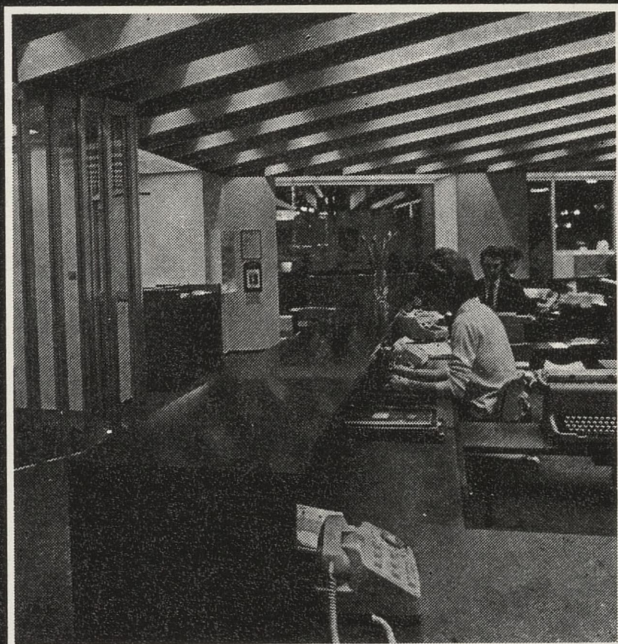
Dagmar Myhrvold spela Gurina Neger eit utal gonger på Det Norske Teatret — her ser vi henne i 1963, saman med Rut Tellefsen som Petrina.

Milja og Julius i 1963 — Liv Ullmann og Tom Tellefsen.

Bruk "Innflyttarbanken"

RASK EKSPEDISJON
I MODERNE LOKALER

OSLO NYE SPAREBANK

ROSENKRANTZ GT. 8

